

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้เป็นการศึกษาการเปิดพื้นที่ทำบุญของอนัมนิกายในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานของอนัมนายในสังคมไทยและสังคมโลก 2) ศึกษากลไกในการพัฒนาอนัมนิกายในกรุงเทพมหานคร การศึกษาในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำวิธีการในการเก็บข้อมูลจากการศึกษาในเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ซึ่งขอบเขตของการวิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลไว้ 3 กลุ่ม โดยการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 1 กลุ่มพระภิกษุและสามเณรอนัมนิกาย 20 รูป

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญในวัดอนัมนิกาย 7 แห่ง รวม 70 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มฆราวาส ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้เกี่ยวข้องกับอนัมนิกาย อาทิ ผู้ที่เคยบวชเป็นพระภิกษุและสามเณรในอนัมนิกายและได้ลาสิกขาบพมาประกอบอาชีพ นักวิชาการ ผู้รู้ประชาชนที่เข้ามาช่วยกิจกรรมของวัด รวม 10 คน

วิธีการศึกษา

ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิด 3 รูปแบบ กล่าวคือ 1) รับ หมายถึง การรับพระพุทธรูปของอนัมนิกายจากชาวญวนสู่ชาวสยามและสืบสานมาสู่สังคมยุคปัจจุบัน 2) ปรับ หมายถึง กลไกในการเผยแพร่พระพุทธรูปของอนัมนิกายสู่สังคมไทยจากอดีตสู่ความเป็นปัจจุบัน 3) เปลี่ยน หมายถึง การเปลี่ยนกลไกในการจัดกิจกรรมและพิธีกรรมงานบุญประเพณีให้สะดวกต่อชาวพุทธ แต่สามารถดำรงความดีงามด้านความสงบ ความสุขให้กับมวลมนุษยชาติสืบไป

เครื่องมือในการศึกษาจึงใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการศึกษากลไกของอนัมนิกายสู่ความสุขของมวลมนุษยชาติจากข้อที่ปรากฏในเอกสารและรูปธรรมในการเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดร่วมกับกลยุทธ์ในการสืบสานอนัมนิกายในประเทศไทยและรูปแบบกิจกรรมการทำบุญที่สัมพันธ์กับ “การเปิดพื้นที่ทางสังคม” ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมในวัดอนัมนิกาย 7 แห่งในกรุงเทพฯ ตลอดปี พ.ศ. 2556 – 2557 และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระอนัมนิกายชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งจะใช้คำว่า “หลวงพี่” หลวงพี่ยุทธ์ หลวงพี่เอ หลวงพี่นูน หลวงพี่แดง รวม 4 รูป และทำการสัมภาษณ์พระและสามเณรอนัมนิกาย 7 วัด 20 รูป การจัดสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้องของวัดอนัมนิกายในกรุงเทพฯ 7 วัด ร่วมกับการสัมภาษณ์บุคคลที่เคยบวชในอนัมนิกายและลาสิกขาบพมาประกอบอาชีพอิสระ จำนวน 2 ท่าน

ตลอดระยะเวลาที่วัดมีกิจกรรมการทำบุญประเพณี ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้คนที่มาทำบุญทุกวัดของอนัมนิกายรวม 70 คน

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การนำร่างแบบสอบถามผู้มาทำบุญทำการตรวจสอบกับผู้ช่วยงานของวัดกุศลสมาคร ทั้งนี้ เพื่อจะได้ปรับปรุงข้อความให้ชัดเจนและการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

2. การขอคำแนะนำจากพระสงฆ์อัครนิกายภายในแต่ละวัดรวมได้คนละ 1 ฉบับเพื่อการให้นิยามการสร้างคนดีสู่สังคมโลก หลังจากได้คำตอบแล้วผู้วิจัยได้นำมาเป็นหลักคิดในการสนทนากลุ่ม พระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดและกลุ่มสามเณร

วิธีการพัฒนาเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. การจัดทำแบบสอบถามการทำบุญให้จัดทำแบบง่าย ๆ คำถามไม่เกิน 5 ข้อและให้วัดทำคำถามปลายเปิด เพราะใบรายงานการมาทำบุญผู้คนจะให้ความสำคัญในกิจกรรมการทำบุญ การเข้าร่วมในพิธีการและการมาทำบุญเป็นกลุ่ม

2. ลักษณะคำถามให้ลดคำถามว่าทำไมให้ใช้อย่างไร และ การถามให้ถามในคำถามที่มีคำตอบ “ใช่” กับ “ได้มาร่วม”

3. ให้หลีกเลี่ยงคำถามที่สัมพันธ์กับเจตคติเพราะความเชื่อในการทำบุญเป็นเรื่องของความศรัทธา ซึ่งไม่ควรนำมาทำประเมินค่าด้านความเชื่อ

สนาม (Field)

สนามของการศึกษาในครั้งนี้คือ พื้นที่ของวัดอัครนิกาย 7 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้รับการมอบหมายให้สอนวิชาท้องถิ่นศึกษา และวิชาวิธีวิจัยทางวัฒนธรรม ในปีการศึกษา 2557 และมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเผยแพร่บริการวิชาการในการผลิตสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้กับพระสงฆ์อัครนิกายในปี 2556 ซึ่งการลงพื้นที่ภาคสนามในปี 2556 – 2557 ได้ก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้วิจัยในด้านการรู้จักกับพระสงฆ์ สามเณร และผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของวัด โดยเฉพาะวัดกุศลสมาคร ซึ่งวัดแห่งนี้เป็นทั้งวัดและสถานศึกษาของพระสงฆ์อัครนิกาย อีกทั้งได้เห็นจุดเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของอัครนิกาย ซึ่งได้นำกลยุทธ์ในการสืบสานอัครนิกายในประเทศไทยด้วยการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กชายทั่วประเทศในการบวชเป็นสามเณรและเมื่อถึงอายุบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ก็ให้เข้าทำการอุปสมบทและเรียนความรู้ทางธรรมร่วมกับทางโลก นับเป็นการต่อยอดทางการศึกษา “การสร้างคนดีสู่สังคมโลก” วัดอัครนิกายจึงเป็นวัดที่เปิดพื้นที่ทางสังคมในการให้โอกาสทางการศึกษา

การเข้าสู่สนาม

ผู้วิจัยเข้าสู่สนาม โดยกำหนดไว้ 3 ระยะ คือ

1. ก่อนการศึกษาวิจัย โดยการจัดทำโครงการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนปี 2556 ในการฝึกอบรมการผลิตสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์อัครนิกายในเรื่องนี้ พบว่า พระสงฆ์และสามเณรมีความเป็นอิสระทางความคิดและให้ความสำคัญกับหน้าที่ของผู้ให้ความสุขแก่มวลมนุษยชาติ

2. เมื่อวิจัยเข้าสู่พื้นที่ โดยการฝึกอบรมการใช้สื่อ ICT กับพระสงฆ์อณัมนิกายเพื่อผลิตสื่อมัลติมีเดียให้กับวัดอณัมนิกายในเดือนมีนาคม – เมษายน 2557 ณ วัดกุศลสามเณร และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยให้พระสงฆ์จัดทำแผนเชิงกลยุทธ์ การวิเคราะห์ตนเอง และการกำหนดแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน 5 ปี

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัยในปี 2556 -2557 โดยเดินทางไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาของวัดอณัมนิกายตั้งแต่เดือนตุลาคม 2556 – สิงหาคม 2557 เพื่อเข้าร่วมในพิธีกรรมวันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันกินเจ การทิ้งกระจาด ฯลฯ

4. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับอณัมนิกายโดยสัมภาษณ์หลวงพี่พุทธ หลวงพี่เอ หลวงพี่นูน และหลวงพี่แดง และผู้ดูแลกิจกรรมของวัดกุศลสามเณร 1 ท่าน วัดอุภัยราชบำรุง 1 คน

5. การสัมภาษณ์ทั่วไปกับเจ้าอาวาสและผู้รับมอบหมายวัดอณัมนิกาย 7 แห่งในกรุงเทพฯ

6. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้มาทำบุญวัดอณัมนิกาย 7 แห่ง 70 คน

7. การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มในวัดอณัมนิกายในกรุงเทพฯ 7 แห่ง

เมื่อได้ผลการศึกษาทั้งหมดและนำมาประมวลและนำเสนอผลการศึกษา 1 ครั้ง ในเดือนกันยายน 2557

การสังเกตและการจดบันทึก

ในระหว่างการศึกษาวิจัยนับตั้งแต่เดือนตุลาคม 2556 เป็นต้นไป จนถึงวันที่ 31 มีนาคม 2557 เป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยได้เดินทางไปวัดทั้ง 7 แห่ง เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลที่สัมภาษณ์กับรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ พบข้อสังเกต

1. การทำงานเป็นทีมของพระสงฆ์อณัมนิกายในการจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีของวัด

2. การเปิดพื้นที่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมทุกรูปแบบ โดยการใช้เสียงเชิญชวนในวัด การปิดป้ายบอกบุญในวัดอย่างสวยงาม การใช้กิจกรรมร่วม เช่น การเวียนเทียน สะเดาะเคราะห์ในปีชง และการเสริมดวงชะตา การเช็ดสิ่งโตเพื่อสร้างบรรยากาศความครึกครื้น การจุดเทียนและเดินรอบวัดและชุมชนในพื้นที่วัดอุภัยราชบำรุง (วัดญวนตลาดน้อย)

การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการเก็บภาคสนามได้นำมาวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล (Critical Analysis Approaches) และนำเสนอจำแนกเป็น 3 ส่วน

1) รับ หมายถึง การรับลัทธิอณัมนิกายในสังคมไทย ซึ่งสืบสานข้อมูลประวัติศาสตร์สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นสมัยรัชกาลที่ 3

2) ปรับ หมายถึง การปรับอณัมนิกายให้เป็นฝ่ายมหายานโดยรัฐนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อให้ผู้นับถือพระพุทธศาสนามีความเท่าเทียมกันหรือกล่าวได้ว่าเป็นยุคที่

อุปถัมภ์โดยอาณาจักร ซึ่งได้เติบโตจากกรุงเทพฯ ไปยังต่างจังหวัดในประเทศไทยและดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันรวม 20 วัด

3) เปลี่ยน หมายถึง การปรับเปลี่ยนให้อัณมณิกายเป็นฝ่ายมหายานที่ประธานความร่วมมือแก่มวลมนุษยชนในรูปของการบวชเด็กชายที่ยากจน ขาดโอกาสทางการศึกษาในการเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมของอนัมนิกายและศึกษาต่อในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

การเปลี่ยนการทำบุญในด้านการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ตามศรัทธาในพระพุทธศาสนา การสวดมนต์ การทำบุญสะเดาะเคราะห์ การเป็นผู้ให้แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

เมื่อผู้วิจัยกำหนดกรอบในการศึกษาและมีข้อมูลเพียงพอกับการจัดทำรายงานการศึกษา ผู้วิจัยจึงให้กำหนดรูปแบบในรายงานการศึกษาวิจัยไว้ 6 บท คือ

บทที่ 1 บทนำ (ความเป็นมา ความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา ขอบเขตของการศึกษา และผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา)

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (การวิพากษ์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยต่างๆ) นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย (สนาม การเข้าสู่สนาม การเลือกบุคคลที่ให้การสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก การประมวลผล และการวิเคราะห์ปัญหา

บทที่ 4 ข้อมูลทั่วไป (บทสังเคราะห์ในมิติประวัติศาสตร์และข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพของวัดอนัมนิกาย 7 แห่ง ในกรุงเทพฯ

บทที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

บทที่ 6 บทสรุป เป็นการสรุปผลการศึกษาทั้งหมดในเรื่องนี้พร้อมการให้ข้อเสนอแนะในการศึกษาคราวต่อไป